

ЛЕКСИКАЛНИ СЪКРАЩЕНИЯ В БЪЛГАРСКИЯ МЛАДЕЖКИ ЖАРГОН¹

Таня Тодорова

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

LEXICAL ABBREVIATIONS IN BULGARIAN YOUTH SLANG

Tanya Todorova

Constantine of Preslav University of Shumen

This paper investigates youth slang abbreviations in Bulgarian, utilizing the classification proposed by Ts. Karastoycheva. The research is based on empirical data collected from the online platform „www.bgjargon.com“. The findings reveal a notable preference among youth slang speakers for initialisms. These initialisms manifest in two subcategories: the origination of novel initialisms within the domain of youth slang and the reinterpretation of pre-existing initialisms from the standard language. Other means for abbreviation are also discussed, along with an exploration of the correlation between youth slang and internet slang and an examination of the semantic content of the data.

Key words: abbreviations, initialisms, clippings, internet slang

Книжовните съкращения са разпространени в официално-деловия стил, където са конотативно немаркирани. За разлика от тях съкращенията в жаргона, най-разпространени сред които са инициалните абривиатури, обикновено не се създават с цел постигане на краткост при запазване на неутралността на изказа. Може да се твърди, че тяхната основна функция е експресивната. По тази причина фокусът в настоящия доклад не е толкова върху формалната страна на словообразователния процес, колкото върху връзката между вече получените съкращения и тяхното съдържание.

¹ Това изследване е частично финансирано от Националната научна програма „Развитие на българистиката в чужбина“, договор № ДСД-8/16.08.2022 г.

В своя труд от 1988 г. Ц. Карастойчева заявява, че „абривиатурата в сленга е новост, неописана досега“, и първа предлага класификация за изследване на явленията, като релевантността на изводите ѝ се потвърждава и в „Българският жаргон“ на Г. Армянов от 1995 г. Настоящото изложение съдържа анализ на емпиричен материал, ексцерпиран от онлайн платформата със свободен достъп „БГ жаргон“, който се извършва въз основа на същата класификация, като от наличните към момента съкращения в жаргонния речник са изведени необсценните.

Ц. Карастойчева подразделя абривиатурите на сричкови и инициални (Карастойчева 1988: 99), като преобладаващи за периода според изследването ѝ са именно инициалните (Карастойчева 1988: 100). Докато част от абривиатурите (в книжовния език) се създават с цел получаване на кратко, лесно произносимо звукосъчетание, останалите са резултат на т. нар. „езиково разточителство“ (Карастойчева 1988: 100) – от книжовния език се заема абривиатура, а в младежкия жаргон тя започва да се третира като код, чието съдържание трябва да се декодира (Карастойчева 1988: 100). Промяната на контекста, в който се употребява абривиатурата, се превръща в източник на комичен ефект (Карастойчева 1988: 100).

В настоящия доклад е предложен следният ред на разглеждане на **видовете** съкращения: инициални абривиатури и техните подвидове, формирани въз основа на семантични критерии, отсечени думи, сричкови абривиатури и други по-маргинални откъм употреба или откъм документиране случаи. Изложението съдържа ракурс към някои съкращения от интернет жаргона и към преносните употреби на утвърдени абривиатури (в българския книжовен език или с чужд произход), регистрирани в „БГ жаргон“.

1. Инициални абривиатури

Инициалните абривиатури в жаргона се създават по книжовен модел и споделят особеностите на официалните абривиатури, а именно – построени са от първите звукове на думите компоненти, като служебните думи, с някои изключения, не фигурират в състава им (Карастойчева 1988: 100). Не всички инициални абривиатури се изграждат по правилото за първите звукове на думите – среща се процес на декомпозиране на сложна дума с последваща абривиация, като някои от абривиатурите се създават след неправилно декомпозиране (Карастойчева 1988: 100).

Специфично относно инициалните абривиатури в жаргона е, че те могат да бъдат поделени на оригинални, т.е. новосъздадени за целите на жаргона, и на т. нар. от Ц. Карастойчева „готови“ (Карастойчева 1988: 101).

1.1. Оригинални инициални абривиатури

Оригиналните инициални абривиатури, регистрирани в „БГ жаргон“, са 23 на брой. Някои от тях са коментирани още в „Българският младежки жаргон“ на Ц. Карастойчева като СМЧ със значение „силно мой човек“ (с разновидност ММЧ „много мой човек“, също фигурираща в „БГ жаргон“). Друга документирана стратегия е създаването на абривиатури, чийто разгърнат лексикален състав е с фразеологичен характер, съответно НВГМ и ЦРТ: *на всяко гърне мерудия и цялата ти работа такава*.

Най-разпознаваеми са тези, до чийто контекст най-лесно се достига. Това са абривиатурите, закодирани социална критика или съдържащи алюзии за събития и явления от обществения живот. Интересно е, че някои от тях се използват паралелно в младежкия жаргон и в медиите. От една страна, съществуват абривиатури, които се създават в публичния дискурс и от медиите проникват в младежкия жаргон. От медиите в жаргона навлиза например изразът „трите Д-та“ (*дисциплина, дезинфекция, дистанция*), отпращащ към мерките по време на Ковид-19 пандемията, който се употребява иронично при различни ситуации. Други, с труден за уточнение произход, като ЕЖК (*една жена каза*), се срещат в младежкия жаргон отпреди 1989 г., но днес се използват и в медийни текстове като похват за придаване на експресивност. Налични са употреби в електронните издания Dnevnik (08.11.2004), вестник „ДУМА“ (04.02.2014), bTV Новините (28.03.2013) и редица други. Към абривиатурите коментар на социални позиции, дейности, организации, политически курсове и подобни от миналото и настоящето спадат МВШ (*много върл шпионин с денотат цивилен полицаи*), РАЩ (*Разединени американски щати*), ФАЩ (*Фашистки американски щати*), НРЗ (*Народна република Земя*).

1.2. Готови инициални абривиатури

Докато в книжовния език омонимията при абривиатурите е дефект и се избягва, в младежкия жаргон тя се превръща в търсен ефект. Готовите абривиатури, които се употребяват за означаване на учебни заведения, стопански и обществени организации, военни единици и други учреждения и дейности от обществения живот (Карастойчева 1988: 101), са предмет на интерпретация в младежкия жаргон. Задължително е те да бъдат декодирани по начин, различен от този в книжовния език. Г. Армянов твърди, че книжовните абривиатури, изпълнени с ново съдържание, са най-многобройни и най-ярко отразяват способността на носителите на жаргона да създават експресивни названия

дори и без средствата на семантичния пренос (Армянов 1995: 120). Според класификацията на Ц. Карастойчева съществуват два подтипа на готовите инициални абривиатури – те може да бъдат със същия денотат като в книжовния език, а може да бъдат и с различен денотат.

1.2.1. Готови инициални абривиатури със същия денотат като в книжовния език

Инициалните абривиатури със същия денотат като в книжовния език обикновено имат съвсем различно пълно съдържание, например ВМИ – *Висш медицински институт* преминава във *Вероятност малка да изкараш* (Карастойчева 1988: 102). Тези абривиатури трябва да бъдат декодирани, така че да се оцени потенциалната изобретателност, вложена в тях от ковачите им. Важна за разбирането на процеса е именно връзката между оригиналното и новото съдържание. От тази гледна точка е възможно да се говори за вторична номинация. Ц. Карастойчева упоменава само метафоричен пренос, но може да се открият и понятийни интерпретации, получени чрез метонимия. Обикновено този подвид преосмисляне на официални инициални абривиатури се извършва с цел заявяване на социална позиция чрез лаконично осмиване на денотата.

В „БГ жаргон“ са регистрирани следните случаи: БМВ (*бърка маслото с водата*), БКП (*банда криминални престъпници*), БСП (*бесни стари пенсии*), БФС (*България фърля салфетки*), КТБ (*крадци точат банка*), ПИК (*Пеевски иска да каже*), СДС (*стани да седна*), СПТУ (*серийно производство на тъпи ученици*), УНСС (*утре носете съответната сума*). Показателно е, че в официалното си значение всички от изведените абривиатури са добре известни – именно познаването на денотата прави неговото преименуване възможно.

1.2.2. Готови инициални абривиатури с различен денотат от този в книжовния език

При този подвид вторичната номинация не е действащ процес, тъй като заради разликата в денотатите няма семантична връзка между пълното съдържание на абривиатурата в книжовния език и в младежкия жаргон. Разчита се по-скоро на комичен ефект от разминаването между неутралното значение на книжовната абривиатура и експресивно натовареното значение при жаргонния прочит на същата абривиатура (Карастойчева 1988: 102).

Към този подвид спадат следните случаи от „БГ жаргон“: Б-52 (*вид коктейл*), БНР (*Бандата на ръба*), ВиК (*водка и кола*), ВНЛ (*вечно*

на лукса), ВЦ (весела цигара), ДДТ (дебели депресирани тий-нейджърки), МПС (мръсно подсъзнание), МПТ (международен пиянски трафик), НЛО (неидентифициран луд обект), НРБ (на ръба), ОМГ (*oh my god*), R'n'B (ракия и бира) и други. Интересно е, че понякога все пак съществува асоциативна връзка между първото и второто значение, без да имат общ денотат. Например преосмислянето на абривиатурата на *вечна неразделна любов* като *вечно на лукса* има за цел да осмее моралната криза на съвременето, подчертавайки разликата в лозунгите на поколенията. Абривиатурите с различен денотат са повече на брой от тези с еднакъв денотат може би защото несъобразяването с денотата дава по-голяма свобода на ковачите на младежкия жаргон.

2. Други

2.1. Отсечени думи

Съкращенията от типа „отсечени думи“ не са разглеждани от Ц. Карастойчева, тъй като тя смята някои от този вид съкращения за жаргонни примери за апокопа (Карастойчева 1988: 95). Те са изследвани от Г. Армянов, който привежда примери като *гот* („готин“), *скив* („скивай“), *чат* („чаткам“) и др. (Армянов 1995: 119). Според него обаче съкращаването чрез отсичане е сравнително рядко явление.

В „БГ жаргон“ то е представено от *рип* („рипни“), *ро* („робот“), *сеи се* („сецаш се“; може да се разглежда и като апокопа), *спец* („специалист“), *соц* („социализъм“), *споко* („спокойно“), *тел* („телефон“), *туз* („тузар“), *уво* („уволнение“), *уни* („университет“), *чич* („чичко“), *Кан* („Тутракан“). Любопитно е, че отсичането на английската лексема „friend“ при *фр* не е заето от английски, а се извършва на българска почва.

Тук обаче закономерно възниква въпросът дали всички от тези единици са представителни именно за младежкия говор. Случаите, обсъдени от Г. Армянов, разкриват схващането, че отсечените основи трябва да принадлежат на изрично жаргонни лексеми или на лексеми от други сфери на употреба, които в жаргона получават вторична номинация (*чат* < *чаткам*). Следователно като същински представителна за процеса в рамките на младежкия жаргон може да се разглежда само единицата *туз*. По-спорно е положението на *ро*, *сеи се*, *споко*, *чич* и *Кан*, тъй като, макар и пълните форми да не са жаргонни, може да се вземе предвид оценъчната конотация, изразена чрез отсичането, а при *фр* – двойното кодиране чрез отсичането на чуждица. Логично е гледещето за възникването на *рип*, *спец*, *соц*, *тел*, *уво*, *уни* като проява на

езиковата икономия в разговорната реч и/или като проява на езиковата икономия в интернет комуникацията, присъща на интернет жаргона.

2.2. Сричкови (групови съкращения от вида сложносъкратени думи)

Те се образуват от началните части на отделните съставки на сложното название – срв. *пушком* („пушачески комитет“), *ръчбач* (от „ръчно“ и „бачкане“) (Армянов 1995: 119). Този тип е определен като рядко срещан още в труда на Ц. Карастойчева, но докато до 1989 г. все пак се създават подобни абривиатури като имитация на известни групови съкращения от книжовния език (Армянов 1995: 120), днес той е вече демодирани и изгубен, за което сочи и липсата на такива единици в платформата „БГ жаргон“ към момента.

2.3. Рядко срещани процеси, по-тясно свързани с игрословието

В някои случаи, в които Ц. Карастойчева открива игрословие, промените засягат минимално лексемите, изграждащи абривиатурите. Ефектът се експлицира чрез използвания във вицовете принцип питане – отговаряне, при който питащият знае отговора и същевременно се надява питаният да не го знае (Димова 2006: 139) и да се подведе, като разтълкува абривиатурата. Похватът е обикновено налице и при въвеждането на дефинициите на останалите видове абривиатури в комуникативния акт, но при този процес разминаването е още на ниво разгръщане на абривиатурата. Например може да е осъществена замяна на паронимичен принцип като във ВЛТИ – *Висш леснотехнически институт*. По същия модел е преиначено съдържанието на абривиатурата РПГ – *ръчен противотанков гранатомет*, която започва да се интерпретира като *ръчен противотракторов гранатомет* в качеството си на препратка към атентата срещу Алексей Петров.

В „БГ жаргон“ има и един пример за анаграма: МВРО вместо ВМРО. Инициалните звукове се разместват с цел акцентирание върху приликите между двете организации.

В други случаи, коментирани от Ц. Карастойчева, пълнозначни думи се разглеждат като абривиатури на сентенциозни формулировки. Тук се наблюдава взаимно проникване на значението на квазиабривиатурата и на разгърнатото послание за доуточняване на авторовото внушение. В „БГ жаргон“ явлението е застъпено: *ЛОВЕ* – „люби, обичай винаги един“.

3. Интернет жаргон

Заради навлизането на високите технологии във всеки аспект от живота младежният жаргон преминава от изцяло устно в гранично явление между устната и писмената реч. Употребите на съкращения от интернет жаргона са често срещано явление в говора на младите (устна и писмена комуникация), като обаче това обстоятелство не е причина да се разглеждат като принадлежащи към (произхождащи от) младежния жаргон. Въпреки това предизвиква любопитство кои единици от интернет жаргона се разпознават и предпочитат от младите според базата данни на „БГ жаргон“.

С оглед на структурата съкращенията от интернет жаргона са най-вече инициални абревиатури, като се срещат още съкращения чрез отсичане и абревиатури, получени след неправилно декомпозиране. Те може да се поделят още на емоционално-оценъчно немаркирани и маркирани, като вече вторите може да се считат за явление, възникващо именно в рамките на младежния жаргон (Павелски 2009: 5).

В настоящото изложение фокусът е върху абревиатурите, проникнали от англо-американския интернет жаргон, тъй като в „БГ жаргон“ те са по-значително количество. С български произход са само добре известните съкращения *здр* и *ддз* от „здравей“ и „откъде да знам“, както и по-малко разпространеното *КС* от „какво стана“. С англо-американски произход са транслитерирани *АСАП* (*ASAP, as soon as possible*), *АФК* (*AFK, away from keyboard*), *ЛОЛ* (*LOL, laughing out loud*), *РОФЛ* (*ROFL, rolling on the floor laughing*), *ОМГ* (*OMG, oh my god*), *плс* (*pls*, съкращение чрез отсичане на *please*). Срещат се и калки като *КМПС* (*колкото се може по-скоро*, тждествено на *АСАП*), *КПД* (*какво по дяволите*, тждествено на инициалната абревиатура на *what the hell*), *НП* (*няма проблем*, аналогично на инициалната абревиатура на *no problem*). От тези съкращения същинска принадлежност към младежния жаргон имат експресивните *ЛОЛ*, *РОФЛ*, *ОМГ* и *КПД*.

4. Преносна употреба на популярни абревиатури

В младежния жаргон често се среща преносна употреба на популярни абревиатури. Ц. Карастойчева например извежда фигуриращата и в „БГ жаргон“ абревиатура *ЦРУ* за означаване на портиер (Карастойчева (1988: 104). Преносни са и употребите на ексцерпирани от „БГ жаргон“ *НГВС* (*негоден за военна служба > жарг. смотан, странен*), *ТКЗС* (*трудовакооперативно земеделско стопанство > жарг. разделяне на стойността на покупка между няколко души*), *НПС* (от английски *NPC Non-Player Character* (герой, с който не може да се играе, защото е част от

визуалното оформление на видеоигра) > жарг. модел на поведение, при който се повтаря едно и също лицево изражение, едни и същи жестове, действия и тон), ОПГ (организирана престъпна група > жарг. група от съмнителни лица), ОЧЗ (организация на чудовища и злодеи, препратка към „Мечето Ръкспин“, в жаргона се използва вместо названия на политически партии), СОП (специални образователни потребности > жарг. трудно възприемчиво лице), ЕРД (едър рогат добитък > жарг. непривлекателна жена), ГНР (горски недървесни ресурси > жарг. марихуана). При използване на някои от тях, като ОЧЗ, адресатът в комуникативния акт е поставен пред необходимостта първо да стигне до съдържанието, а след това да разгълкува няколко смислови слоя – да декодира абревиатурата, след това да „отметне“ смисловите пластове, съдържащи покултурни препратки, и накрая да разчете посланието зад преносността.

Въз основа на разгледания емпиричен материал може да се изведе обобщението, че различните документирани начини за създаване на абревиатури, с едно изключение (сричковите абревиатури), са продуктивни и днес, като има разлики в предпоставките за възникването на абревиатури по съответните модели, отправящи към надхвърлянето на границите на младежкия жаргон и встъпването в пределите на интернет жаргона и разговорната комуникация. Относно тематичния обхват на абревиатурите може да се заключи, че в голямата си част те се създават с цел закодиране на социална критика, словесно пресъздаване на аспекти от бита такъв, какъвто е в настоящето на българина, и изграждане на препратки към покултурата. Не трябва да се пренебрегва обаче и обстоятелството, че немалко от тях отразяват предразсъдъци и социални стереотипи.

ЛИТЕРАТУРА

- Армянов 1995:** Армянов, Г. *Българският жаргон*. [Armyanov, G. *Balgarskiyat zhargon*.] София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1995.
- Димова 2006:** Димова, А. *Вицът като езиков и културен феномен*. [Dimova, A. *Vitsat kato ezikov i kulturen fenomen*.] В. Търново: Фабер, 2006.
- Карастойчева 1988:** Карастойчева, Ц. *Българският младежки говор*. [Karastoycheva, Ts. *Balgarskiyat mladezhki govor*.] София: Наука и изкуство, 1988.
- Павелски 2009:** Pawelski, A. *Using Internet Slang in Spoken Conversation: LOL!*. Colorado: Colorado State University, 2009. <<https://web.archive.org/web/20110707121842/http://amandapawelski.com/InternetSlang.pdf>> (05.01.2024).